Ото наша мама! — сказали старші сестри і показали Медунці матір-бджолу.

— І моя? — спитала Медунка.

— Звичайно! — засміялись сестри. Вона наказала нам бути з тобою.

Смішна Медунка! Вона тільки-но народилась —— вилізла з свого воскового ліжечка-кімнатки і ще нічого нічогісінько не знала. Навколо був золотаво-жовтий медовий св:т, і це був перший колір, який вона пізнала.

Одразу вона побачила і сестричок. Вони допомогли їй вилізти, почали її чистити язичками, чепурити та годувати солодким бджолиним хлібом — медівницею-пергою.

— Як смачно! — сказала Медунка.

— Ах ти, ласунко! — засміялась старша сестра. — Що ж ти скажеш про справжній мед!

— Мабуть, вона буде добре його збирати.

— Як це — збирати мед? — спитала Медунка.

— Ми збираємо квітчаний сік, а мед уже робимо самі! — почула вона.

— Мед робимо ми! — то інші бджоли звідкілясь влітали в їхній золотаво-жовтий світ. На ніжках у кожної були ніби цілі кошики, наповнені чимось пахучим.

Бджіл взагалі було багато, дуже багато, і всі вони гули-розмовляли, нишпорили по воскових вуличках-стільниках, збирались купами. У Медунки аж очі розбіглись. Очей, як у всіх бджіл, у неї теж було багато — кожне очко складалось з багатьох малесеньких. Медунка швидко призвичаїлась до всього. То тільки попервах здалося, що всі бджоли такі схожі між собою, як одна. Вони самі легко могли відрізнити одна одну. А маму, коли б їй сестри і не показали, вона однаково пізнала б одразу. Мама була найбільша і найкрасивіша, тільки дуже заклопотана. Мама ходила по стільниках, заглядала уважно в порожні бджолині ліжка-кімнатки і дбайливо клала туди яєчка. їй ніколи було і вгору глянути! Стільки дітей! Стільки дітей!

— Наша мама найкраща! — сказала впевнено Медунка.

— Це знають усі! — підтвердили і старші сестри.

— Ходімо швидше до мами! Я хочу до мами, —— задзижчала Медунка. Завжди ж малятам хочеться до мами!

Старші бджоли-годувальниці, які ходили за матір’ю-бджолою і підкріпляли її їжею, розступились і пропустили Медунку.

Вона потяглась своїми вусиками до мами і на все життя запам’ятала рідний-рідний мамин запах, і волохате черевце, і прозорі крила, і мамин уважний погляд.

— Ну, а тепер, донечко, біжи з сестричками,— сказала мама,— потім ти ще прийдеш до мене. Будь працьовитою, уважною бджілкою, як твої сестрички, люби їх і свою маму!

— Я дуже люблю тебе! — вирвалось у Медунки. — Я все робитиму, як ти скажеш.

— Ходімо! Ходімо! — загомоніли сестри. — Адже мамі ніколи, і потім треба навести лад у колишній твоїй кімнатці, мама не любить бруду. Ти бачиш, в які чистенькі кладе вона яєчка для нових сестричок?

— Я теж прибиратиму з вами, — попросила Медунка.

Усі бджоли були зайняті. Їм було весело отак гуртом працювати. Чого б це вона одна сиділа, склавши крильця, і дивилась! І хоч у неї було ще мало сил, а ще менше вміння, та, проте, багато охоти. Вона завзято почала разом з сестрами підгризати покришку, з-під якої вилізла, щоб краєчки в кімнатці були рівненькі, гладенькі. Усі шість стінок і підлогу бджілки старанно мили язичками.

— Не втомлюйся, ти ще маленька і слабенька,— сказали старші. — Тобі треба спочивати, ти можеш навіть трошки посидіти у порожній кімнатці поряд. Попереду ще багато роботи!

І вони знову підгодували її медівницею. Та тільки закінчили чистити її кімнатку, як з сусідньої почулась вовтузня.

— О! Ще народилась сестричка! — загули бджоли. Тепер уже і Медунка кинулась допомагати маленькій. Адже сама вона прожила вже майже годину, а це досить-таки багато для бджолиного життя!

То там, то тут вилізали нові бджілки, і роботи було багато, але поки що неважкої. Недарма мама доручила приборку наймолодшим у вулику. Вони тільки чистили, а їх навіть годували старші.

Так минуло кілька днів, і Медунка вже знала, що одні старші сестри, які гляділи спочатку її, тепер годують більшеньких, а потім меншеньких личинок. З меншими більше турбот! Ще старші бджоли будують стільники, інші приймають мед, а найстарші самі вилітають з вулика. Вилітають з вулика! От чого хотілось швидше Медунці!

Сестра Крилатка казала, що це вже бджілка — зовсім доросла, коли їй, нарешті, можна вилітати з вулика у той світ, де все іншого кольору, де живуть не тільки самі бджоли, а безліч інших істот. І хоч у вулику було тепло, затишно, пахло медом і, здавалося, нічого не загрожувало, Медунці хотілося швидше вилетіти у той невідомий, різнобарвний світ.

Але в той світ дозволяли вилітати бджолам, коли вони все вміли робити в своєму вулику.

Медунка була завзята до роботи, вона вже вправно і швидко чистила кімнатки в бджолиних стільниках. Одна з старших сестер мовила:

— Тепер підемо на вулицю меду і медівниці, принесемо їх для майбутніх бджіл. Ти вже так зміцніла, що зможеш принести чимало і погодувати медовим молочком малят.

Навколо медових вулиць йшли вулиці, де жили бджолині діти.

По дорозі скрізь метушились бджоли — усі родички, сусіди.

Найбільше Медунку цікавив льоток, через який вилітали з дому і прилітали додому бджоли. Там юрбилось багато бджіл-прийомниць. Вони забирали швидко обніжку-пилок з кошиків у бджіл, які прилітали, і складали його в кімнатки-стільники.

Медунка побачила, що бджоли-прибиральниці докірливо захитали голівками. Не всі кімнатки коло льотка були охайні, вони кинулись мерщій чистити їх, виносили сміття аж за вулик і повертались далі працювати.

— Я теж хочу виносити сміття! — попросила Медунка. Адже так вона б вилетіла хоч на мить з вулика.

— Почекай, ти ще мала для цього, допоможи краще переносити наш хліб і питво — медівницю і квітчаний сік-нектар, що принесли сестри з квітів.

Потрошку Медунка усьому навчилась — і стільники будувати, і личинок, які виходили з яєчок, годувати. Вона доглядала лялечок, що в них перетворювались личинки, і допомагала маленьким бджілкам, якими стали лялечки, вилазити з павутиння та їхньої заліпленої воском кімнатки.

Довелось Медунці бути й перукарем!

Сестри, а серед них і Крилатка, повернулись з польоту. Чергові коло льотка кинулись їх чистити і пригладжувати щіточками ніжок, немов причісувати.

— Поможи, Медунко! — гукнула Крилатка, підняла крильця, підставила сестрі грудку, черевце, спинку. Вона ж не могла скрізь сама почиститись своїми ніжками.

— І тут, Медуночко, почисть, і тут, будь ласка, причеши! Ти знаєш, я не люблю вилітати неохайною!

— Ніколи бджоли не повинні бути нечупарами! Інакше мамі було б соромно за нас,— повчально сказала інша. — Усі ж знають, що ми з порядної великої родини!

Не тільки Медунка, усі її сестри поперебували на різних роботах у своєму бджолиному місті.

Тільки оддаля, у великих воскових кімнатах, жили дивні бджоли, які нічого не робили! їм носили їжу інші, коли-не-коли вони вилітали, але не збирали і не приносили меду, як усі сестри.

— То трутні, — пояснила Крилатка, — вони нічого не роблять. Дехто з них, правда, каже, що буде батьком інших бджіл.

— Чого ж вони нічого не роблять?

— Вони нічого не вміють, — презирливо мовили сестри. — Але, врешті, нам може набриднути їх годувати. Мама казала, що так було вже не раз.

Коли в повітрі, там за вуликом, ставало холодно і все змінювало свій колір, квіти в’яли, і вітер зітхав і стогнав, що вже осінь, — меду ніде було збирати,— трутнів врешті зовсім виганяли. Адже всі працюють, лише вони ледачі, маніжаться так, що противно дивитись, і, звичайно, шкода віддавати їм їжу, потрібну мамі і малятам.

От мама — вона була зайнята весь час. Хіба що на маленьку хвилечку зупиниться і знову уважно оглядає шести-стінні воскові кімнатки і кладе туди яєчка. Це робила тільки вона в усьому вулику. Вона одна була матір’ю всіх у цій великій родині.

Якось Медунка принесла мамі їсти і, скориставшись хвилькою відпочинку, спитала:

— Мамо! Хіба вам ніколи не кортить вилетіти з вулика погуляти з іншими?

— Дурненьке дитинча! — посміхнулась ласкаво мати. — Адже я мушу дбати, щоб вас було багато-багато.

Колись чудесним весняним ранком я вилетіла з вулика. Я була молодою; час було справити моє весілля. Тоді розпускались перші квіти. Скрізь. Долі на луках, вгорі на гілках дерев. Ти ще не бачила квітів. Нічого красивішого немає на світі! Кожна квітка була усмішкою і

радістю. Коли вилетиш, ти придивляйся до них гарненько. Наші очі можуть бачити навіть крізь їхні ніжні пелюстки.

Вони всі зраділи мені, а сонячне проміння так цілувало, що, можливо, від цього я здавалась золотою, і всі загомоніли:

— Золота бджілко! До нас! Золота бджілко, до нас! Нарешті ти вилетіла. Ми не можемо без тебе жити!

Мене гукали квіти на луках, мене манили гілками дерева у лісі, мене просили-благали в садок коло блакитної хатки і кричали-звали з городу, що за нею. Я повірила — від цього залежить їхнє життя. Але я не хотіла нікого образити. Я злетіла високо вгору, де повітря чисте, прозоре, і там, високо в повітрі, справила своє весілля. І крикнула всім:

— Я надішлю вам багато-багато бджілок, вони полетять і на луки, і на ниви, і в ліси, і в сади!

А потім поспішила додому. Я повинна була виконати свою обіцянку всім квітам у тому чудесному світі. І з того часу я не маю спокою. День і ніч я кладу нові й нові яєчка для нових бджілок, щоб іншому роду не було переводу. Одна я в нашому вулику можу це робити, і щороку повесні мої дочки першими вилітають в поля, в сади. Вони справді потрібні квітам. Чим більше бджілки відвідують їх, тим більше їх росте на землі. А квіти — вони ж дають радість усім! І для цього я ладна бути в вулику день і ніч.

— А ви більше ні разу не вилетите? — і з гордістю за маму, і з жалем до неї спитала Медунка.

— Можливо, коли бджіл тут буде надто багато і з’явиться нова молода мати, я вилечу звідси, щоб дати більше простору новій родині, і житиму в іншому місці.

— І я полечу з вами! — палко мовила Медунка,— я не покину вас, мамо!

— Це ще буде не скоро,— заспокоїла її мати. — Звичайно, я візьму тебе з собою, але зараз я й так забалакалась. Лети, донечко, не гай часу, його у тебе мало!

І саме в цю мить почулося гудіння, схвильоване, піднесене, наче трапилось щось радісне.

— Гукають! Усіх гукають! — загули бджілки. — Всі, хто може летіти, негайно летіть! Негайно! Негайно! — гули вони.

— І я! І я! — закричала Медунка.—Я вже велика! Дозвольте й мені летіти з вами!

— Кожен, хто може! — дзижчали бджоли. — Кожен, хто може!

— Негайно! Негайно! — гули інші. — Збирайтеся в політ!

— Що ж трапилось?

Допіру у вулик повернулась Крилатка. Вона швидко побігла вгору по стільниках і зупинилась у гурті бджіл. З її зобика вилилась крапелька меду, яку одразу підхопила хоботком подруга. Крилатка принесла багато меду, він пахнув надзвичайно. Віддавши його, Крилатка аж затанцювала від радості. Насправді то був не просто собі танок для розваги. По ньому бджоли дізнались, що Крилатка розшукала багато медоносних квітів. Вона завжди була найкращою розвідницею серед бджіл.

— Вранці, коли я тільки вилетіла,— розповідала вона,— я побачила коло льотка зірвані квіти. Раніше я не бачила таких. Вони були солодкі, а як пахли! їхні пахощі не давали мені спокою, я літала туди й сюди і

раптом почула ті ж самі пахощі на чудовій полянці. Не думайте, сестри, так пахли не пишні великі квіти, а маленькі, зовсім непомітні. Але в них стільки нектару для меду! Стільки пилку для обніжжя! І як вони привітно зустріли мене! Негайно летімо! Негайно летімо!

І, захоплюючи з собою все більше й більше сестер, Крилатка полетіла знову, і з усіма разом вперше вилетіла з свого золотавого медового міста і Медунка.

Одразу в очі впало щось синє-синє, велике, без меж —' це було небо. А в небі високо сяяло золоте сонце. Ще було багато зеленого: листя на деревах, долі — усякого зілля, а в зелені теж синіло і виблискувало щось і схоже і не схоже на небо.

— Нам треба летіти за озеро,— керувала Крилатка, і Медунка дізналась, що синіло — озеро.

Синього і зеленого взагалі було багато. Решти кольорів Медунка навіть не помічала.

— Запам’ятовуй дорогу! Запам’ятовуй дорогу! — гукала їй Крилатка. — І не відставай! Не заблукай!

Добре сказати: "Запам’ятовуй, не заблукай", коли стільки нового навколо, і не тільки кольори, а й звуки зовсім інші, ніж у вулику. Вона звикла там лише до дзижчання бджіл, а тут лунали і дзенькіт, і шепіт, і шарудіння, і різноманітні співи.

— Не відставайте! Поспішайте! — підганяла всіх Крилатка. Вона не раз літала цією дорогою і добре знала її. Рідний вулик, пасіка, де стоїть ціла шерега таких вуликів, як їхній, блакитна хатка, де живе дідусь з довгою білою бородою. Він так часто заглядає до них, що навіть розуміє їхню мову і розмовляє з матір’ю-бджолою. Далі ліс, галявина, і Крилатка впевнено летить над озерцем, повертає коло старого дуба, минає

красуню берізку — і от, нарешті, всі відчули, що в повітрі запахло так, як від меду, який принесла вона допіру у вулик.

— Дж-дж-дж. Драстуйте! Драстуйте! — задзижчали бджоли.

— Нарешті! Нарешті! — зашепотіла скромна конюшина, і всі бджоли полетіли до її квітів.

— Помагайте! Помагайте мені! Я один не управлюсь! — завіяв вітерець.

— А що ви робите? — спитала чемно Медунка.

— Я переношу пилок з квітки на квітку, і від цього виростуть нові квіти. Але я мушу визнати, ви це робите далеко краще за мене. Що правда, то правда!

— Вона вперше вилетіла,— пояснила Крилатка вітрові, ніби просячи пробачення, що Медунка задає такі питання. — Сідай і ти легенько на квітку, витягай отак, як і я, квітчаний сік-нектар, а в кошики на ніжках збирай пилок. А як полетиш на іншу квітку, спочатку скажи: "Драстуйте" і обтрусись гарненько.

Медунка зробила точнісінько так, як її навчили.

Бджоли заклопотано гули над конюшиною. Вони поспішали, вони хотіли зібрати якнайбільше меду, вони відлітали назад у вулик, здавали там мед і прилітали знову. Медунка вже запам’ятала дорогу і познайомилась з білобородим дідусем, який стояв на пасіці і говорив бджолам:

— Розумні мої помічнички! Знають уже. які лишить їм дід квіти, такі й треба шукати. За це вам дід нові вулики зробить для нових роїв. І люди

подякують, що конюшини більше вродить, а дітки медом поласують. Як у дружбі жити, так солодко їсти й пити!

Медунка летіла уже спокійніше. Тепер вона більше дивилась навколо і все помічала. На луки поспішали схожі на бджіл оси, великі джмелі, блакитні красуні бабки. Але вони не летіли таким дружним гуртом, як бджоли.

— Вам не набридло завжди бути вкупі? — спитала гордовито бабка з прозорими блакитно-райдужними крильцями.

— Що ви? Це ж мої сестри! — здивовано мовила Медунка. — Ми з однієї пасіки і навіть з одного вулика. А ви звідки? Де ваш вулик?

У мене нема ніякого вулика! — презирливо майнула крильцями бабка. — Це тільки ви, прості робочі бджоли, при мушені працювати день і ніч, а я літаю, де схочу, засну, де трапиться, їм, що схочу.

Медунка замислилась. Чи краще так, як ця бабка, жити самій, ні про що і ні про кого не турбуватись, чи так, як вона з сестрами і мамою, у великому бджолиному домі, в родині, де всі піклуються одне про одне? І думки перервав чийсь басовитий голос.

— Куди ви летите?

За нею поспішав дебелий, вже підстаркуватий шершень. Медунка сполохано полетіла швидше.

— Чого ви лякаєтесь? — не відставав шершень. — Я бачу, ви ще дуже молода і не знаєте, що мед можна збирати не тільки на конюшині, а й з інших квітів, наприклад, у лісі. І не обов’язково його відносити у вулик, адже це однаково не для себе, а для інших.

— Ах, коли б ви знали,— наспіла нахабна бабка,— як вона задається цим вуликом!

— Облиште мене! — злякано крикнула бджілка і полетіла швидше, щоб наздогнати своїх сестричок.

Які дурниці говорив цей шершень! Звичайно, вона збирала мед не для себе, хіба б вона могла з’їсти стільки сама? Навіщо?

Вона сіла на квіти конюшини і трохи заспокоїлась. Квітка до того ж казала:

— Ми вас любимо найдужче, ви живете дружно між собою і з нами, квітами.

Ні, ні, бабка була неправа. Правда, вона літала одна, де хотіла... Може, це дуже цікаво? Але що це? Коло квітки, на якій сиділа Медунка, з’явився той самий противний шершень.

— Якби ви знали, які це розбійники! — прошепотіла конюшина.

— До побачення, я краще повернусь додому і прилечу до вас завтра, а то мені страшно! — схвильовано мовила Медунка і знялась з квітки.

А шершень поспішив за нею! І тут ще майнули райдужні крила бабки, вони були дуже гарні, але Медунці стало зовсім не по собі.

— Ось я зараз відніму у тебе твій мед! — задзенчала нахабно бабка.

Так от що думала вона, коли казала: "їм, що схочу!" Ні, нізащо Медунка не віддасть зароблене чесною працею!

Вона метнулась убік, у лісок, і причаїлась на великій квітці — лісовій ромашці, з жовтим сердечком і білими пелюстками.

— її треба провчити, — дзижчала бабка, —— їм усім надто солодко живеться.

— Але ж це тому, що вони старанно працюють,— спробувала захистити бджілку ромашка, затуляючи її своїми пелюстками і листячком.— Я не встигну вранці розкрити свою чашечку, а вони вже летять на роботу і все віддають для спільного життя.

— Я їх ненавиджу, цих бджіл, — запищала десь унизу непомітна лісова миша. — Уявіть собі, моїй сестриці якось дуже, просто хворобливо, захотілось меду. Раніше, коли тут було багато диких бджіл і вони оселялись роями в дуплах дерев, навіть ведмідь досхочу ласував медом. І нам коли-не-коли перепадало. Але тепер ведмеді в цьому лісі перевелися, 1 диких бджіл завжди забирає цей лихий дід з страшною бородою, і бджоли живуть у нього, як пани. Для них, подумайте, спеціально для них, будують цілі будинки!

— Розповідайте швидше і не так докладно! — нетерпляче перервала бабка. — Я хочу ще полетіти і спіймати якусь дурну бджолу з медом, але цікаво дослухати вашу історію.

— І кажіть голосніше, бо за вітром, який навмисне шарудить у листі, вас не чути, — захиталась тоненька стеблинка з гострими вусиками і незвичайним листячком.

— Хто це обізвався? — спитала бабка.

— Ха-ха! Це я! — стеблинка раптово злетіла вгору, і всі побачили, що то був зелений коник.

— Знову цей жевжик придурився і всіх налякав! Не заважайте розповіді поважної особи, — засичав шершень.

І він був тут!

Медунка щільніше притулилась до квітки, згорнувши крильця, щоб її ніхто не побачив.

— Так от, — пискливо продовжувала миша. — Я зупинилась на тому, що моїй сестриці, скромній вдові миші, хворобливо захотілось меду, і вона тихенько, нікого не турбуючи, пішла на пасіку. Вона злізла навіть на вулик і всунула у льоток бідолашну голову, як тут бджоли налетіли з усіх боків. Вони не тільки немилосердно пожалили її, але залили медом. Сестра вмерла від того, чого так нестерпно жадала, і дід викинув її, заліплену воском і медом, геть, а бджіл з їхньою матір’ю перевів у новий вулик. Правда, мене втішає те, що, жалячи мою сестру, бджоли губили свої жала і самі гинули.

— Вони загинули, захищаючи свій рідний вулик, — прошепотіла квітка.

"І свою маму",— подумала Медунка, і їй стало дуже страшно, вона не знала, що є стільки злих істот, які роблять лихо іншим.

— Пробачте, я чула вашу розповідь, — обізвалася згори якась пташка,— вона ж чинила, як розбійниця, ваша сестра миша.

— Вони всі розбійниці, — зашарудів листям старий дуб, — і заздрі до чужого щастя.

— От я їм покажу, — змахнув крилами птах сорокопуд.

Миша швидко зникла, бабка метнулась вбік, а коник зареготав і почав приймати різні кумедні пози, щоб його не впізнали, вважаючи за рослину.

— Лети мерщій додому, — порадила ромашка — Бачиш, скільки небезпеки навколо Багато охочих ласувати без праці!

Медунка щосили полетіла. Старий дуб простягав віти, ніби показуючи дорогу — от береза, от озерце. Зараз буде блакитна хатка і їхня пасіка. Зараз вона буде дома! Там нічого не страшно.

І раптом вона почула, як хтось басом наказав:

— А тепер віддай мені мед!

Знову коло неї був цей противний шершень. Яке він має право вимагати від неї?

— Чого це ради я віддаватиму вам мед?

— Як чого? Я проводжав тебе цілий день!

— Краще б ви самі працювали! Геть від мене! — закричала бджілка. Ах! Вона була одна, а шершень такий великий, страшний!

Та її крик почули сестри, вони кинулись до неї, вони дзижчали, дзвеніли крилами, і хоч кожна з них була невеличка, та їх усіх злетілось багато, і шершень з ганьбою втік.

— Медунко! Медунко! Де ти так забарилась? — хвилювались сестри. — Ми вже так турбувались. Ніколи не забирайся далеко сама!

Ой! Це вже рідна пасіка, от їхній вулик, коло нього стоїть дідусь з довгою білою бородою.

Коло льотка дзижчало багато бджіл, які повертались з медом додому. Медунка не хотіла товпитись у юрбі. Вона була надто схвильована і сіла на бороду діда. Там спочивали й інші бджоли. Вони не боялись діда, він умів з ними розмовляти по-бджолиному.

— Ти злякалась, мала? Заспокойся, — сказав дідусь.

-— Вона літає тільки перший день, — пояснили сестри, — вона не знала, що і у нас є вороги.

— А чому є вороги? — спитала Медунка.

— Вони заздрять, що ви дружно живете і працюєте і у вас є все, що вам треба. А вони хочуть просто віднімати.

— Ні! Ні! — раптом сказала Медунка. — Я не хочу бути такою, як бабка! Вона хоч дуже красива, та їй ні до кого нема діла. Я хочу слухати маму і жити з сестрами, і хай нас люблять усі квіти на світі.